

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Изази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ЕРНЕСТО РОСИ.

У многим позориштима Италије биле су приређиване представе у спомен великоме глумцу трагичару Ернесту Росију, о коме је и у „Позоришту“ већ у више маха било говора. Али најсвечанија, најзнаменитеја представа — шта више могли бисмо рећи „хисторијска“ — била је 3. јула о. г. у позоришту: „Констанци“, у Риму.

Та представа није била знаменита стого, што је позоришно друштво гласовите уметнице Пије Марки-Мађи приказивало комедију пређашњег министра просвете Мартинија: „Chi sa il giuoco non la insegna“; није била знаменита ни с тога, што је у тој представи суделовала једна од најгласовитијих талијанских уметница Виргинија Марини; није ни с тога била знаменита, што је о Росију говорио Енрико Панзакки, професор на свеучилишту у Болоњи, човек, кога у Италији држе за аукторитет у естетској критици.

Та представа знаменита је била за то, што су суделовали: Аделајда Ристориница и Томазо Салвини. И старији нараштај, који је имао прилике да се диви уметничком тројству: Ристори — Роси — Салвини, похитао је у позориште, не би ли опет занови своја узбуђења; а млађи нараштај, који није имао срећу, да им се диви, похитао је да ухвати прилику, те да чује и види бар двоје од оног тројства, каквог можда више не ће бити ни у Италији, ни у опште у свету.

Салвини је деклам овао доста неспретну песму Бизаце-ову: „Смрт Бајрона“; али они, који су га слушали, заборавили су на песму, па су пљескали недостижној декламацији.

Ристориница је декламовала четврту песму Данте-ова „Пакла“; песму, којом је Данте овековечио име грешнице, осудивши је, истина, на пакао, али је пробудио у нама према њој такво саучешће, такав пијетет срца, да читалац жали грешницу и прашта јој грех у љубави. Ако та песма, у којој нам Данте износи и у паклу у љубави нераздружене љубавнице: Франческу да Римини и Павла, може бити zgodna за декламацију: онда је за цело данас у Италији нико не може и не уме тако декламовати, као Ристориница.

За што је изабрала баш ту песму? Не знамо, али мислимо, да бисмо могли погодити.

Росију није било ни двадесет година, кад је сиромаш, без леба и одела, побегао с неким путничким позоришним друштвом, да на тргу представља Павла у трагедији: „Франческа да Римини“, коју је написао Силвио Целико, многогодишњи мученик Шпилберга, познат са свога дела: „Моје тамновање.“

Како је при том свом првом глумачком покушају Роси могао приказати Павла, лако је погодити; али зна се, да је највећим жаром изјавио љубав својој Франчесци.

Тада се већ у њему видела искра, која је после постала пламеном, јер колико се год после истицао у стварању и у тумачењу толиких и толиких шекспирових улога: Роси је остао увек представљач праве љубави.

Кад је играо у Лондону, у опште није се допао, те је престоница енглеска постала била место, у ком је Роси стекао нај-

мање лаворике. Једино кад је приказао Ромеја, признала је енглеска критика, да, после Едмунда Кина, у Лондону нису видели слична Ромеја. То је по мишљењу те критике био први Ромео, који је знао упознати хладне Енглеze са жаром, којим се љуби у Верони.

Може бити, дакле, да је Ристориница на успомену те прве представе двадесетгодишњег Росија изабрала четврту песму Дантеова „Пакла.“

Али она је имала још и други разлог, да се сети том приликом Францеске да Римини.

Кад се г. 1865. у Флоренци славио Дантеов јубилеј, тада се Пеликова трагедија приказала тако, како се дотле никада није приказала и како се никада не ће приказати. Били су је одабрали за представу не ради вредности јој — јер трагедија „Францеска да Римини“ није ништа друго него узвишена лирска песма, — него ради тога, што је предмет црпан из Дантеовог пева.

Том свечаном приликом Ристориница је приказала Францеску, Салвини мужа јој, а Роси Павла, брата му.

Какав је Роси био као јунак у љубави, може се видети отуда, што је осећао у себи снагу, да представља Ромеја и онда, кад му је било 56 година.

Важно је питање: да ли је Роси добро урадио, што је у пркос својим годинама глумовао, или би добро био урадио, да се повукао са позорнице као Салвини.

За Росија било је позориште страст, па да је још толико живио, не би могао одолети нагону срца свог, да некако на да скама помлади самога себе,

Публика није тражила крштеног му писма; она је до последње његове представе: „Краља Лира“ имала разлога, да пљеска уметности великог глумца трагичара.

Роси је хтео да живи, а ван позорнице није било за њ живота.

Једна од најтежих му брига, што су га свеудиљ мучиле, била је мисао о смрти: не о физичкој смрти, него о смрти имена му. Толико пута после представе, када су га обасипали венцима славе, био је тужан

и замишљен. За што? Болело га, што је та слава трајала док и представа и што одјек уметности му не ће га преживети.

Non omnis moriar: то је оно, што је хтео да каже, па је с тога понајвише и написао своје успомене, у мислима, да ће списатељ живети и онда, кад више не буде уметника.

То нам он сам каже у предговору својих „Расправа“, што их је посветио својој љубљеној кћери Евелини.

Да варукаве ли му наде!

За списатеља Росија по свој прилици не ће се знати, ал' ће се спомњати име глумца, који је својим уметничким генијем створио толико улога и био сурадник Шекспиров. Уз Ромеја, Хамлета и Лира, увек ће се спомњати у повесници глумачке уметности име Росијево, али не ради студија, које је написао о тим Шекспировим трагичним јунацима, него ради ретке уметности, којом их је приказивао.

Росију се догодило оно, што се збива с уметницима, који имају свест о својој вредности.

Походиш ли их иза кулса у њиховој облачионици кад је застор пао, и то онда, кад је публика усхићена, задовољна: наћи ћеш их сетне, невеселе, срдите.

За што?

Публика није признала рад им око овог или оног призора, који су израдили до најмањих ситница, а овамо су били уверени, да се то није могло већ боље изградити.

Тада би и Роси стао грдити публику, којој је хтео да протумачи у својим студијама како он схваћа овај или онај карактер, овај или онај призор.

Али његове студије једино су доказом великога мара, којим је учио и анатоми сао своје јунаке. Сва је срећа, да му је приказ често био у опреци са студијом; на позорници у најодлучнијим призорима нестало би анатомисања, а уметник и песник дао би маха одушевљењу.

Узмимо, на пример, у Хамлету призор, кад за време представе „Мишоловке“ на позорници, дански јунак сумње лежи на поду близу Офелије. Што ће сва тумачења Росијева према трзавицама његова тела и

његове физиономије, особито онда, кад скочи на ноге, па појури на краља?

Росију се мора признати, да се знао одушевљавати и да је умео бирати своје улоге.

За прве своје младости, осокољен речима славнога глумца и управитеља Модене, хтео је да представља Ореста у трагедији Алфијеровој истога имена. Али кад је Модена уза њ приказивао Пилада, Роси је одмах увидио, како није дорастао улози и како за њ у опште нису Алфијереве трагедије.

У делима Алфијеревим узалуд ћеш тражити природу и истинитост, те уметник, који хоће да проучава карактер његових особа, тешко ће успети.

За Алфијереве трагедије тражи се висок, снажан глас и пластични покрети и позе.

Тога Роси није имао: то има Салвини.

То је главни разлог, с којег се никада Роси није у трагедијама свога земљака могао дићи до праве величине, као Салвини.

Што је Модена био у „Лудвигу XI.“, Салвини је у Алфијерову „Савлу“ био не само ненакривљив, него до сад недостижан.

Такав је, бар до последњих дана, био Роси у Хамлету; а то је свакако нешто теже.

Него као да се и ван Италије нашао уметник, који ће наткрилити Росија у Хамлету, и то с тога, што га знаде заодети неким модернитетом.

Нико се не сме чудити тој реч, јер је величина Шекспирових особа баш у томе, што су то карактери свих времена и свију земаља.

Да је Роси жив, сва је прилика, да би му тешко пао успех његова победоноснога супарника.

Тај је супарник Муне-Сили у Паризу.

Не можемо поуздано рећи, да ли наткриљује и у колико тај француски трагичар Росија; али то свакако стоји, да одласком Салвинијевим са позорнице и смрћу Росијевом, Италији више не припада првенство у приказивању Шекспирових трагедија.

Муне-Сили у Паризу и Ајрвинг у Лондону предњаче данас као Хамлети, док се у Италији не јавља ни једна млада сила, да достигне и да замени Модену, Росија и Салвинија.

И С Т И Ж И

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Српска народна позоришна дружина у В. Бечкереку.) О бављењу наше позоришне дружине у В. Бечкереку доноси „Браник“ у свом 80 и 82 броју ове дошце: „Дична наша позоришна дружина завршила је овде у овај мах рад свој 4. јула о. г. Давала је 19 представа, које су све редом испале у сваком погледу на опште задовољство, и појала је у цркви о служби бојској. Успех, који је уметничким радом својим постигла, огроман је: пробудила је и утврдила у нама успавану свест српску; дала је нова полета целом нашем друштвеном и јавном животу и ујединила нас у љубави према свему, што је наше, што је српско. Ми заиста можемо бити дични и поносни с нашом позоришном дружином, која је врло знатан напредак учинила у приказивачкој уметности за последње време. Та милина права била је то

одлазити у позориште па уживати у игри наше позоришне дружине, која је увек вољно, свесно и с правим разумевањем вршила свој тежак задатак глумачки. Ми од срца желимо и то сви без разлике, да нам се што пре опет у нашу средину врати, ал' у згоднује време, када и материјални успех неће заостати за моралним. Последња представа била је „Шокица“, у којој су суделовали мушки и женски чланови нашег певачког друштва и Милан Матејић, млађи, који је стражмештера Перу приказао за дилетанта необичном вештином и окретношћу. Та представа била је уједно и нека мала овација и управитељу и позоришној дружини. Кад се, на име, завеса спустила последњи пут, публика је изазивом одликовала све суделаче у тој представи, па је бурно захтевала, да види и управитеља нашег позоришта г. Т. Хаџића, који се морао тој жељи одазвати и из једне партерске ложе

публици захвалити се на указаној му почasti. Тим чином својим показала је наша публика на леп начин, да уме поштовати рад човека, који је цео живот свој посветио народној нашој просвети и који је нарочито око одржања и унапређења нашег позоришта стекао великих заслуга, које ће као што треба оценити тек нараштаји, који за нама дођу, и који ће у своје суду бити увиђавнији и праведнији него ми, којима суд често помуђују, на жалост, страначке страсти и ни чим неоправдани обзир партајичности. Наша позоришна дружина отпутовала је одавде 5. јула у Меленце, где ће у арени, саграђеној у дворишту штедионице меленачке, давати представе. Ми јој од срца желимо сваку срећу! Нека буде уверена, да је овде оставила за собом најпријатније успомене!

„Наше народно позориште прошло је овде, што се моралног успеха тиче, сјајно. На жалост, што је материјалан успех јак о заостао за моралним: биће преко седам стотина фор. дефицита, не попустили што од позоришне књије варошко представништво, коме је рад тога поднесена од позоришног одбора молба. У колико је то непријатно по нас овде, у толико је оштр утешно, што можемо нашем свету јавити, да је једна овдашња угледна госпођа и врсна родољубкиња, одушевљена складним представама нашег позоришта, учинила свечано обећање, да ће она дати народном позоришту знатан прилог, те му тиме и дефиците умалити. Знамо, да ће то обрадовати сваког правог пријатеља народне нам просвете и народног напретка, а честитој Српкињи и врлој родољубкињи, којој је Бог дао доста земаљска блага, те може чинити добра роду своје, нека је већ у напред изречена најусрднија захвалност наша!

Овом приликом могу вам и то јавити, да ће „друштво за српско народно позориште“ добити одавде два члана утемељача с прилогом од 100 фор. Чланови су ти: Ђа Емилија Мундићка и др. Милош Борђевић. Живили! — Као што чујемо, поклонно је г. др. Милош Борђевић народном позоришту једну сабљу сребром оковану у корицама од прве коже и једну шпаду. Живили!

(Српска народна позоришна дружина у Меленцима.) О долажењу наше позоришне дружине у Меленце читамо у бр. 86. „Браника“ овај извештај: „Питање, да ли да нам дође наше омиљено мезимче — наше народно позориште — овамо к нама у Меленце: било је предметом дуге и дуге расправе и можда би и сада остало нерешено, да се не подиже на ноге лагане наша ваљана омладина, те скупањем претплата учини могућним долазак наше позоришне дружине амо. Претплата, истина, није испала онако сјајно, као што је то бивало у пређашња времена, ал' ипак служби за доказ, да се у пркос рђавим временима, много може, кад се само што озбиљно хоће. Нека је

овде изречена јавна захвалност: Ђ. Бошњаку, Жарку пл. Бибићу, М. Петровићу, А. и л. Трифунцу и Иси Косовцу на њиховом родољубивом заузимању и прегорном раду, да наше позориште овде што мање дефицита узима. На њих треба да се угледају и други по другим местима, па ће одмах нашем позоришту синутти лепши дани. — Наша позоришна дружина давала је до сада ове комаде: „Јабука“, „Нијоба“, „Мајчин благослов“, „Зеца“, „Бидо“, „Чикина кућа“, „Роман сиромашног младића“, „Задушне жене“ и „Балканска царица“. Сви ти комади одиграни су на опште задовољство наше као и околне публике, која у лепом броју посећује наше позоришне представе. Особиту похвалу заслужују наши свештеници из околних села, који ревностно долазе са својима у нашу арену, коју смо саградили у дворишту „меленачке штедионице“ Позориште наше даје по четири представе преко недеље, а у случају незгодног времена одиграва се заказани комад одмах други дан. Сваку хвалу заслужује и управа српске црквене општине, која је глумцима дала, да се могу у пола цене купати у лековитој води „Русанде.“ Свима њима, који без разлике пате од реуме, врло добро чини то купатило, те ће тако, надамо се, окрпљени отићи одавде. На светог Илију појала је наша дична позоришна дружина у цркви о служби бојској и леним, умивљатим и вештачким појанем својим раздрагала је наш свет, који је цркву дупком напунио. Хвала јој!

ПОЗОРИШТЕ.

(Дипа и завидљиви директор.) Тек што је Дима своју драму: „La Dame de Monsoreau“ довршио, рашчује се, да је директор позоришта Ambigu тако сретан био, те тај комад за своју позоришницу задовољно. Разуме се само по себи, да су због тога остали директори томе сретном колежи завидили, и један од тих упути се одмах славном писцу. И не скидајући шешира, уђе тај директор управу у собу, у којој је Дима још радио. — „Као што чујем, драги Дима, ви сте наш комад „La Dame de Monsoreau“ уступили позоришту: Ambigu, а ја вам за тај комад нудим хонорар од 10.000 франака.“ — „Хвала вам лепо“ — одговори Дима, али — „А 15.000 франака?“ — „Немогуће је!“ — „Дима, реците ми само, како вас је могас тај Ambigu тако против мене обрлатити.“ — „Хоћете ли, збиља, то да чујете?“ — „Хоћу!“ — „Добро“, — рећи ће Дима, устајући са столице, — „онда знајте, да он увек шешир скида, када има част, да разговара са Александром Дима-сом“.

Издаје управа срп. нар. позоришта.